

Middelbuurtseweg 8 Rhenen

natuurtoets

-concept-

colofon

9 januari 2014

- tekst	dr. A.J.M. Schenkeveld
- productie	bureau Schenkeveld
Visstraat 1, 4101 AC Culemborg
Telefoon: 0345- 534245, E: 06-28307831
Email: bramschenkeveld@ziggo.nl
- opdrachtgever	Stichting Vernieuwing Gelderse Vallei, Scherpenzeel
- contactpersonen	Hans Hubers van Stichting Vernieuwing Gelderse Vallei
Henk van Paassen van Dorp en Landadvies, Ede

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Methode.....	6
3	Gebiedsbeschrijving	6
4	Flora en fauna	7
	Flora en vegetatie	7
	Vogels	7
	Zoogdieren	8
	Vissen, amfibieën en reptielen	8
	Ongewervelde dieren	8
	Conclusie	8
5	Ingreep	9
	Initiatief.....	9
	Effecten	9
6	Conclusie.....	10

1 Inleiding

Initiatief

Er bestaat een initiatief om in het buitengebied van de gemeente Rhenen op het erf van het pas gestopte agrarisch bedrijf aan de Middelbuurtseweg 8 twee nieuwe woningen te realiseren in het kader van de zogenaamde 'ruimte voor ruimte' en 'rood voor groen' - regeling. De bestaande bedrijfswoning blijft staan en krijgt een bestemming als burgerwoning. De agrarische bedrijfsgebouwen worden gesloopt en een agrarisch perceel in de Elster buitenwaarden krijgt een natuurfunctie.

Ligging

De oorspronkelijke boerderij is gelegen aan de Middelbuurtseweg 8 in de jonge (na 1.900 AD) (natte) heideontginning De Meent. Het bedrijf is pas ca. 25 jaar oud en bestaat uit een bedrijfswoning direct verbonden met de koeienstal. Op het erf staan verder een geschakelde dubbele varkensstal en een schuur voor landbouwmachines. Het erf is ca. 0,8 ha groot.

De losse kavel is gelegen in de zomerpolder van de Elster Buitenwaarden en is 5,9 ha groot.

figuur 1: ligging losse kavel en agrarisch bouwperceel aan weerszijden van de Utrechtse Heuvelrug

figuur 2: begrenzing losse kavel en luchtfoto agrarisch bouwperceel

Planologisch kader

De functieverandering van de losse kavel past wel in het huidige bestemmingsplan (wijzigingsbevoegdheid B & W?), de woningbouw op het agrarisch bouwperceel niet. De gemeente Rhenen heeft daarom om een nieuw bestemmingsplan gevraagd. Ten behoeve hiervan wordt door Amer/ruimtelijke ontwikkeling een nieuw plan met toelichting opgesteld. Hierin is ook aandacht voor het aspect natuur. Volgens de huidige wetgeving moet elke ruimtelijke ingreep getoetst worden aan de Flora- en faunawet (F&f-wet), de Natuurbeschermingswet en overig relevant natuurbeleid.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet regelt sedert 2002 de bescherming van een groot aantal planten- en diersoorten. Bij een ruimtelijke ingreep moet voor handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving bij de gemeente een vergunning worden aangevraagd. Deze vergunning is onderdeel van de omgevingsvergunning. De onderzoeksplicht rust bij de initiatiefnemer. Als uit het onderzoek blijkt dat er schade optreedt moet de gemeente om de vergunning te kunnen verlenen een verklaring van geen bedenkingen (Vvgb) bij het ministerie EZ ophalen. Er worden 3 categorieën van bescherming (en daarmee toetsingskader) onderscheiden: streng beschermd – beschermd – algemeen. Om vergunning te krijgen in het geval van streng beschermde soorten zal de initiatiefnemer moeten aantonen dat er geen alternatief is en er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang.

Natuurbeschermingswet

Sedert de Natuurschoonwet 1928 zijn gebieden aangewezen ter bescherming van de daar aanwezige natuur. Recentelijk zijn als uitvloeisel van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn zogenaamde Speciale Beschermingszones (SBZ) onderscheiden. Deze gebieden vormen samen het Nederlandse deel van Natura 2000, het Europese netwerk van natuurgebieden. De Europese richtlijnen bepalen dat van elk project of plan dat niet direct verband houdt of nodig is voor het beheer van een SBZ, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied een 'passende' beoordeling moet worden gemaakt rekening houdend met de instandhoudingsdoelstelling van het hele gebied. Het is de gewoonte om voorafgaand aan deze uitgebreide beoordeling te onderzoeken of er met betrekking tot het initiatief überhaupt broed- en wintervogels, andere planten-, diersoorten en habitattypen, waarvoor de SBZ is bedoeld in het geding zijn. Dit verslag is de weergave van een dergelijk verkennend onderzoek ook wel quick scan of voortoets genoemd. Een dergelijke voortoets wordt ook uitgevoerd voor projecten, die buiten de eigenlijke begrenzing liggen, maar wier effecten zich mogelijk wel doen gelden op de verderop gelegen natuurwaarden ('externe werking').

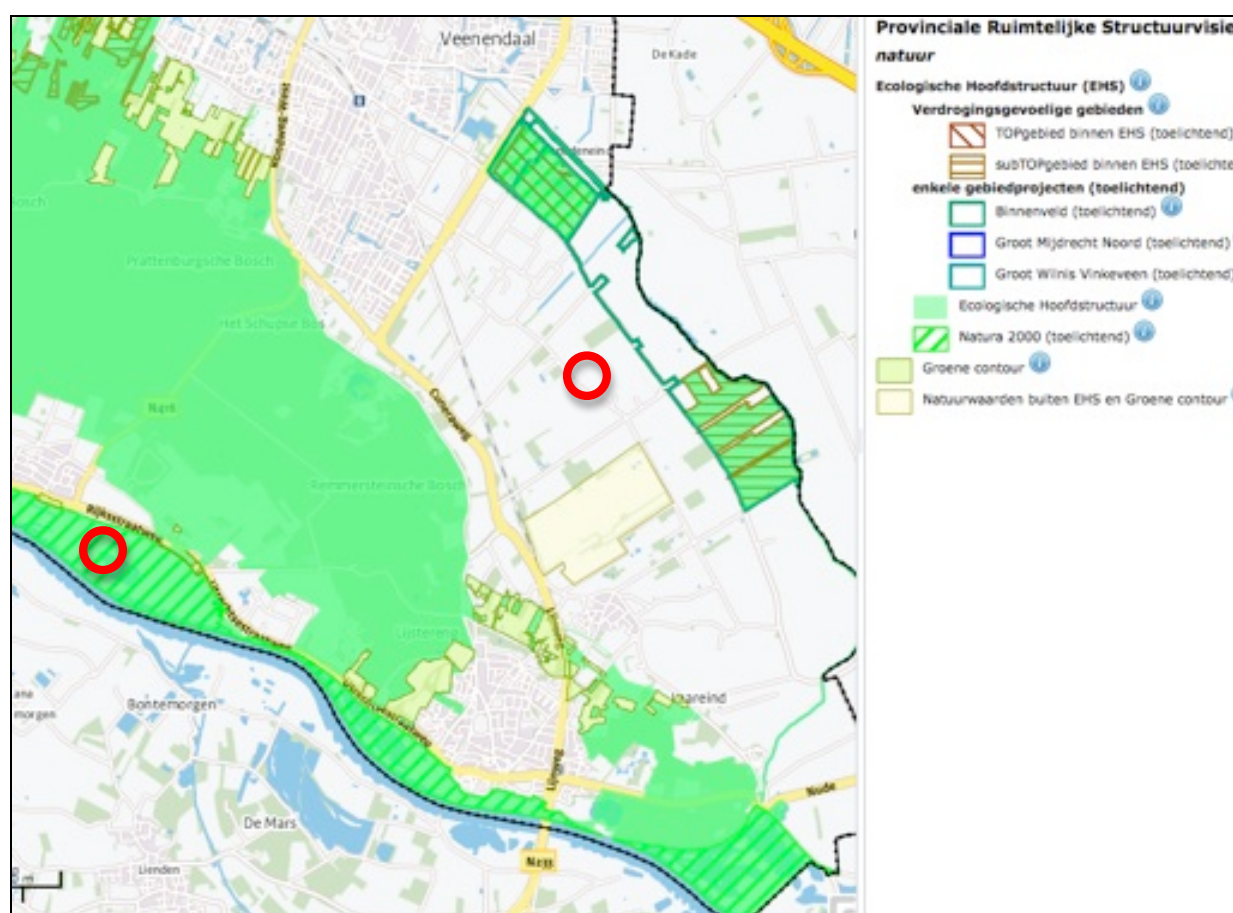
- N.b. De Europese richtlijnen en de bescherming van de speciale beschermingszones zijn opgenomen in de nieuwe Natuurbeschermingswet. Deze is sedert oktober 2005 van kracht. Plannen, die van invloed zijn op de natuurlijke gesteldheid van een beschermd natuurmonument zijn vergunningplichtig. Ook de oude beschermde gebieden vallen onder dit nieuwe regiem.

EHS

Kort geleden is ook de begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland (EHS) afgerond. Het ligt in de bedoeling alle begrensde kavels voor 2018 te verwerven en in te richten en te beheren als beschermd natuurgebied. De verwerving gebeurt

vooral nog op vrijwillige basis. Voor gebieden in de EHS geldt het nee, tenzij...principe. Ingrepen hierin kunnen alleen doorgang vinden, als er geen alternatieven zijn en het initiatief van groot openbaar belang is. Het nee, tenzij-beleid is een getrapte benadering¹. De basis voor deze stappenbenadering is een goede beschrijving van de in het gebied voorkomende wezenlijke kenmerken en waarden. Uit onderzoek moet vervolgens blijken of deze wezenlijke waarden en kenmerken significante schade ondervinden door de ingreep.

Het agrarische bouwperceel is geen onderdeel van de ecologische hoofdstructuur van Nederland (EHS). Wel ligt aan de oostzijde op ongeveer 700 m het zogenaamde projectgebied Binnenveld. De ingreep is echter te klein en de afstand te groot om de wezenlijke waarden en kenmerken hiervan, die vooral bestaan uit grote ecohydrologische potenties nadelig te kunnen beïnvloeden. De ingreep heeft door de beëindiging van het agrarisch gebruik en de vermindering van het verhard oppervlak alleen maar een positief effect op de waterhuishouding en de natuurontwikkelingspotenties. De losse kavel ligt wel in de EHS en het Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden van de Neder-Rijn'. De functieverandering (van landbouw naar natuur) en de eventuele herinrichting wordt optimaal ingezet om de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden van de Neder-Rijn' te halen. Deze leveren dus altijd een positieve bijdrage. De beheervisie voor het hele Natura 2000-gebied wordt op dit moment in het kader van het zogenaamde Lenteakkoord uitgewerkt door DLG en SVGV.

figuur 3: begrenzing Natura 2000, EHS, Groene contour en overige Natuurwaarden (Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028)

Probleemstelling

In deze notitie wordt onderzocht in hoeverre het stoppen van de agrarische activiteiten, de sloop, de nieuwbouw, het nieuwe (woon)gebruik in strijd zijn met de verbodsbepalingen van de F&f-wet en of er dientengevolge ontheffing (ex artikel 75 van de F&f-wet) van de verbodsbepalingen of een Vvgb (volgens de WABO) voor de omgevingsvergunning (handelingen met gevolgen voor beschermde planten en dieren) moet worden aangevraagd. De natuurtoets is onderdeel van de toelichting bij het nieuwe bestemmingsplan. De ingreep wordt dus alleen getoetst aan wetgeving op het gebied van soortbescherming. Toetsing aan de Natuurbeschermingswet (2005) en het provinciaal ruimtelijk beleid is vanwege de functieverandering van de losse kavel van landbouw naar natuur sowieso positief.

¹ Handleiding Bestemmingsplannen 2006, provincie Utrecht.

2 Methode

Op 7 januari 2014 is het terrein bezocht om alle beschermde planten en dieren, die het plangebied en directe omgeving bewonen en gebruiken te inventariseren. Daarnaast is in de literatuur en via internet gezocht naar gegevens over de verspreiding van bijzondere soorten in de (wijde) omgeving.

3 Gebiedsbeschrijving

Het plangebied ligt op het gordeldekzand op de overgang van de stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug naar het veen van het Binnenveld. Het bodemmateriaal bestaat uit matig fijn zand, waarin zich sedert de laatste ijstijd, het Weichselien, een podzol heeft ontwikkeld. Het oorspronkelijk bodemtype is een veldpodzolgrond (gwt III), maar deze is gediëpplagd bij de ontginning van de heide ca. 100 jaar geleden. De oorspronkelijke gelaagdheid is gebroken, de grond is gemengd.

Het maaiveld van het erf ligt op ca. 7,2 m NAP.

Het gebied tussen de Noordelijke en Zuidelijke Meentsteeg is pas begin twintigste eeuw ontgonnen. Daarvoor was het natte heide. De boerderij aan de Middelbuurtseweg 8 is in de tachtiger jaren gebouwd en bestaat in de eerste plaats uit het woonhuis en de koeienstal, die met elkaar verbonden zijn middels een laag gebouw met meerdere functies: bijkeuken/werkhok/kantoorruimte. Verder staan er op het erf een dubbele varkensstal, een garage en een machine-/opslagloods. Onder de stallen bevinden zich mestkelders. De stallen en loods hebben een stalen constructie en een golfplaten dak. De stalmuren zijn halfsteens of spouw (kopse kanten). De bekleding van de loods bestaat uit platen met damwandprofiel. De stallen en loods staan op dit moment leeg. De gezamenlijke oppervlakte is 1.950 m². Achter de stallen bevindt zich nog een verharde plaats met ook een lage silo voor de opslag van snijmaïs en kuilgras.

De erfbeplanting bestaat uit een driehoekig bosje aan de zuidzijde en langs en achter de stallen boomrijen. Houtsoorten zijn Zomereik, Ruwe berk en Gewone es. Op het verharde erf zelf staan een solitaire Beuk en Paardenkastanje. Aan de voorzijde van het erf bevindt zich rechts van de oprit een siertuin en links een weide voor hobbydieren met enkele fruitbomen en een moestuin.

zicht op huiskavel met veel molshopen en boerderij vanuit het zuiden

en op varkenstal en hobbywei vanuit het westen

achterzijde varkensstallen

en achterzijde koeienstal

4 Flora en fauna

Flora en vegetatie

Het omringend cultuurgrasland wordt tamelijk intensief gebruikt. Het vegetatietype betreft de Rompgemeenschap van Ruw beemdgras en Engels raaigras (12RG01)² en is soortenarm (< 15 soorten). Naast de naamgevende soorten zijn ook Herderstasje, Krulzuring, Paardenbloem, Paarse dovenetel, Vogelmuur, Zachte ooievaarsbek karakteristiek. In en langs de beplanting staan vooral soorten van de (nitrofiële) zoomvegetatie van de Zevenblad-associatie (33Aa05) zoals Akkerkool, Amerikaanse vogelkers, Gelderse roos, Gewone braam, Gewone hennepnetel, Gewone vlier, Grote brandnetel, Hazelaar, Heermoes, Hondsdraf, Stinkende gouwe, Witte dovenetel.

Op het erf tenslotte komen veel akkeronkruiden voor. Opmerkelijke soorten zijn Jakobskruid, Kleine brandnetel, Schijnraket, Winterpostelein. Opmerkelijk is verder de schrale vegetatie van het gazon voor het huis. Deze wordt gedomineerd door Gewoon haakmos.

Er zijn geen wettelijk beschermde plantensoorten in de zin van de Flora- en Faunawet aangetroffen. In het plangebied komen ook geen rode-lijstsoorten voor. Rode-lijstsoorten zijn soorten, waarvan het voorkomen in Nederland achteruitgaat. Hun voortbestaan is bedreigd. Deze hebben daarom een natuurwaarde van nationaal niveau.

Winterpostelein, Engels raaigras en Gewone raket op erf

gazon met Gewoon haakmos en Biggenkruid

Vogels

Tijdens het veldbezoek zijn de volgende vogelsoorten gehoord of gezien: Buizerd, Ekster, Houtduif, Kauw, Kokmeeuw, Koolmees, Merel, Ringmus, Vink, Zanglijster, Zwarte kraai. De waarneming van Ringmus betreft hier een troep van ca. 15 rondvliegende/foeragerende exemplaren (mannetjes en vrouwtjes).

Van genoemde soorten nestelen alleen Ekster en Merel met zekerheid in het plangebied. Deze vogelsoorten zijn als broedvogel streng beschermd. Het nest van Ekster in het bosje is zelfs jaarrond beschermd (categorie 5). Echter van de categorie 5-soorten wordt verondersteld, dat exemplaren weliswaar vaak terugkeren naar het oude nest, maar dat ze ook over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Verder staat Ringmus (categorie gevoelig) op de rode lijst van in Nederland bedreigde broedvogelsoorten (2004). Voor vogels van de rode lijst zoals genoemde Ringmus is het belangrijk dat het leefgebied en de (vaste) nestplaatsen behouden en beschermd worden. Op en rond het erf zijn echter geen geschikte nestelplekken voor Ringmus zoals boomholtes, takkenbossen, nestkasten gezien. Op het erf en in en aan de gebouwen zijn verder ook geen nestkasten voor bijvoorbeeld Kerkuil, Steenuil gevonden. Er zijn wel waarnemingen van Steenuil in de directe omgeving bekend. Deze nestelt waarschijnlijk op de boerderij aan de Middelweg (zie <http://waarneming.nl/waarneming/view/75119956>).

Tenslotte zijn er ook geen oude nesten van Boeren- of Huiszwaluw gezien. En ook sporen van nestgebruik van het dak van de bedrijfswoning door bijvoorbeeld Huismus of Spreeuw zijn niet aangetroffen.

² Schaminee, J. e.a., 1995-1999: De vegetatie van Nederland, deel I-V; Opulus Press, Leiden.

Buizerd op paaltje achter boerderij

eksternest in bosje achter koeienstal

Zoogdieren

Er zijn in het plangebied en omgeving sporen gezien of zichtwaarnemingen gedaan van Bruine rat, Huisspitsmuis, Haas, Konijn, Mol, Veldmuis. Deze soorten zijn niet of algemeen beschermd (categorie 1).

Er zijn van de omgeving van het plangebied, t.w. Veenendaal waarnemingen van 3 vleermuissoorten bekend³. Dit zijn Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger, Ruige dwergvleermuis. Deze zijn vooral gebouwbewonend, hebben hun verblijfplaatsen in de huizen en gebouwen van Veenendaal zelf en trekken 's nachts ook het buitengebied in. De Middelbuurtseweg met de tweezijdige beplanting van Zomereik is waarschijnlijk een belangrijke vliegroute.

Vleermuizen zijn streng beschermd (categorie 3). De betreffende soorten zijn dus gebouwbewonend. Ze hebben kraamkolonies in spouwmuren en achter boeiborden. Ze verblijven soms tijdelijk achter luiken zoals die van de woning en het tussengebouw. Bij zorgvuldige inspectie van de opstallen zijn geen vleermuizen of bewoningssporen (prooiresten, keutels, meststrepen e.d.) gevonden.

Vissen, amfibieën en reptielen

In het plangebied zijn d.d. 7 januari 2014 geen amfibieën, reptielen of vissen waargenomen. Er is ook weinig open water in de directe omgeving.

De bredere omgeving, uurhok 165-445, is overigens wel heel soortenrijk met o.a. Kamsalamander, Ringslang, Hei- en Poelkikker, maar dat hangt samen met de aanwezigheid van de natuurgebieden landgoed Prattenburg op de Utrechtse Heuvelrug en de Hellen in het Binnenveld.

Ongewervelde dieren

In de omgeving van het plangebied, het waarnemingsgebied Noordelijke en Zuidelijke Meentsteeg (zie www.waarneming.nl), komen voor zover bekend geen beschermde ongewervelde diersoorten voor. Alle in de omgeving waargenomen minder algemene insectensoorten zoals Weidebeekjuffer en de bedreigde (categorie kwetsbaar) Zomprinkhaan zijn langs het Valleikanaal aangetroffen.

Conclusie

Het plangebied heeft weinig natuurwaarde. Alleen de beplanting (bosje en bomenrijen) heeft enige

³ www.waarneming.nl

ecologische functie o.a. als nestplek van Ekster en Merel en standplaats van een aantal algemene mantel-/zoomplanten als Stinkende gouwe en Gelderse roos.

Er zijn op het erf geen verblijfplaatsen van (categorie 2 en 3) beschermde soorten of jaarrond (categorie 1-4) beschermde nesten vastgesteld. Wellicht is de beplanting langs de Middelbuurtseweg belangrijk als vliegroute van vleermuizen, die vanuit Veenendaal het landelijk gebied intrekken om te foerageren. Deze beplanting blijft ongemoeid (zie ook figuur 4).

5 Ingreep

Initiatief

De ruimtelijke ingreep betreft de sloop van enkele opstallen inclusief mestkelders, de kap van enkele bomen, de renovatie van de bedrijfswoning, de bouw van twee nieuwe woningen en de herinrichting van het erf.

Het plangebied is ca. 0,9 ha groot. De woningen zijn gesitueerd rond een gemeenschappelijk erf (zie figuur 4). Elke kavel is ca. 30 are groot. De ontsluiting van het erf vanaf de Middelbuurtseweg blijft op dezelfde plek liggen. Het bosje en een deel van de bomenrijen blijven staan. De boomgaard wordt aangevuld. Verder is bij de inrichting ingespeeld op de overgang van een meer besloten (Heuvelrug) naar een meer open (Binnenveld) karakter. In de randen met name naar het oosten zijn daarom doorzichten geprojecteerd. De hagen zijn ook niet altijd even hoog. De beplanting bestaat uit inheemse op de standplaats horende boom- en struiksoorten.

De woningen hebben een maximale goothoogte van 4 m, een schuindak (zadel- of mansardevorm) en bakstenen muren.

Onderdeel van het initiatief is ook de functieverandering (van landbouw naar natuur) van de losse kavel. Deze blijft hier echter buiten beschouwing.

figuur 4: inrichtingsschets nieuw woonensemble Middelbuurtseweg 8a-c (Amer/ruimtelijke ontwikkeling)

Effecten

De belangrijkste ecologische gevolgen van het initiatief hangen samen met de sloop van de diverse opstallen (1), het kappen van enkele bomen en het opruimen van struiken (2), het grondverzet (3), de renovatie en nieuwbouw (4), de herinrichting van de buitenruimte (5) en het veranderd gebruik (wonen i.p.v. agrarische bedrijfsvoering) (6).

- Ad 1) De te slopen bebouwing (stallen, opslag-machineloods, mestkelders) wordt voor zover waarneembaar op dit moment door geen enkele beschermde planten- of diersoort bewoond.
- Ad 2) De bomenrijen die achter de varkensstal en de machineloods staan (Zomereik met een doorsnede van 25 cm) en ook de 2 solitaire bomen (Paardenkastanje en Beuk met een doorsnede van 20 cm) op het erf zelf worden gekapt. Ook de struiken waaronder Gelderse roos en Aalbes die in deze rijen staan worden opgeruimd. Hierin nestelen in het voorjaar mogelijk

vogels. De beplanting moet daarom buiten het broedseizoen (15 maart – 15 juli) worden weggehaald. De boom met het eksternest (categorie 5 jaarrond beschermd) blijft gespaard.

- Ad 3) Bij het grondverzet voor het weghalen van de mestkelders en de kuilvloer, de nieuwe verharding en het bouwrijp maken van de wonigbouwlocaties worden alleen algemeen beschermde soorten als Mol en Veldmuis verstoord of gedood. Voor dergelijke soorten hoeft sedert 2005 bij ruimtelijke ingrepen geen vergunning voor het overtreden van de verbodsbepalingen worden aangevraagd.
- Ad 4) Tijdens de renovatie en bouw treedt door lawaai, bouwlampen en het verspreiden van vervuilende stoffen verstoring van de natuur in de omgeving op. De omvang hiervan is beperkt en reikt niet tot de beschermde natuurgebieden in de omgeving.
- Ad 5) De herinrichting van de buitenruimte rond de nieuwe woningen, de aanleg van houtachtige vegetatie en de uitbreiding van de hoogstamboomgaard heeft positieve ecologische gevolgen. Te meer daar er vooral inheemse soorten als boom of struik geplant worden. Aanbevolen wordt hiervoor plantmateriaal van autochtone oorsprong (zie ook <http://www.staatsbosbeheer.nl/zaadenplantsoen>) en oude fruitrassen (<http://www.tolderas.nl>) te gebruiken. Verder wordt aanbevolen de in het gebied aanwezige Steenuil nestgelegenheid te bieden. Dit kan in de vorm van een specifieke nestkast die in een boom of aan een schuurtje wordt gehangen (<http://www.steenuil.nl>).
- Ad 6) Het veranderde gebruik (van agrarisch bedrijf naar wonen) betekent een vermindering van de storingsfactoren vermisting, verontreiniging en verzuring. Het woongebruik en de daarmee samenhangende uitstoot van milieubelastende stoffen is niet groter dan die van een gemiddelde eengezinswoning (x2).
Het oorspronkelijk hier gevestigde agrarische bedrijf wordt (is) verplaatst naar ...
De verplaatsing van de agrarische activiteiten heeft diverse significante positieve milieueffecten voor de directe omgeving van de Middelbuurtseweg 8: afname geluidsbelasting, geen geurbelasting, geen ammoniakemissie, geringe belasting grondwater met nitraat en andere meststoffen, afname (auto- en landbouwwerktuig)bewegingen.
De hoeveelheid licht en geluid nemen niet noemenswaardig af.

Bovengenoemde gevolgen worden hieronder alleen aan de Flora- en faunawet getoetst. Omdat de dichtstbijzijnde beschermde natuurgebieden ver weg liggen, de ingreep klein is en de natuurontwikkeling op de losse kavel in het Natura 2000 gebied 'Uiterwaarden van de Neder-Rijn' ook onderdeel is van het initiatief, hoeft het initiatief niet getoetst te worden aan de bepalingen in de Natuurbeschermingswet of de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie.

Flora –en faunawet

Als aan de hierboven genoemde randvoorwaarden wordt voldaan, worden er door de ingreep niet aantoonbaar verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden. Deze randvoorwaarden worden hieronder nog een keer samengevat.

6 Conclusie

Natuurwetgeving

De sloop van de opstallen en de nieuwbouw hebben geen ingrijpende ecologische gevolgen.

Er zullen bij de werkzaamheden geen algemene verbodsbepalingen (artikel 8 t.m.13) van de Flora- en faunawet worden overtreden, als aan onderstaande voorwaarde wordt voldaan:

- De beplanting wordt buiten het broedseizoen (15 maart – 15 juli) verwijderd.

Verder wordt aanbevolen in een van de bijgebouwen of in een van de bomen een steenuilenkast te plaatsen. Deze wordt geplaatst op een horizontale tak van een boom op ca. 4 m hoogte op een rustige plek op het erf of in of aan een van de bijgebouwen op een hoogte van tenminste 3 m met een toegang naar het oosten (rustige kant).

Tenslotte wordt nog aanbevolen voor het plantmateriaal autochtone boom- en struiksoorten en oude fruitrassen te gebruiken.